

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA TÜRKÇE'NİN YANLIŞ KULLANIMI

***Engin ÇAĞLAK**

1.Giriş

Yaşadığımız dönem, “İletişim Çağı” olarak adlandırılmakta ve iletişim teknolojisi hızla gelişmektedir. Teknolojinin gelişmesi sonucunda yeni iletişim ortamları ortaya çıkmaktadır. Buna en son örnek "İnternet"tir. Televizyondan sonra internet sayesinde dünya daha da küçülmüştür. Ama internet, son gelişme olarak kalmayacak, bir süre sonra, ya değişecek ya da yerini daha gelişmiş bir iletişim aracına bırakacaktır. İletişim aracının ismi ve çalışma biçimi nasıl olursa olsun; iletilerin (mesajların) vericilerini ve alıcılarını, zaman ve mekan içinde birleştiren bir etkinliktir.¹

İletişim kurarken, temelleri insanoğlunun ortaya çıktığı zamanlarda atılmış olan “dil”i kullanırız. Kullanılan her iletişim aracında ve iletişim kurulan her ortamda dil kullanılır. Yüzyüze görüşmeler de mimik ve vücut hareketleri iletişimi destekler ama temel olan dildir. Etkin bir iletişim için gerekli olan da, düzgün kullanılan dildir. Bir telefon konuşmasında, bir gazete haberinde ya da bir kitapta, doğru ve anlaşılır bir dil kullanılmazsa, istenilen iletişim, sağlıklı bir biçimde sağlanamaz. Toplumca kabul edilmiş kodlamaların, belirli kurallar çerçevesinde, vericiden alıcıya iletilmesi ve iletilen kodlamamın alıcı tarafından anlaşılır olması, iletişimin

* İstanbul Ticaret Üniversitesi. İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi

¹ Nurçay Türkoğlu: *Kitle İletişimi ve Kültür*, İstanbul: 2003, s. 11

sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar. İster konuşma dilinde isterse yazı dilinde olsun bir gramer, bir kural vardır. Siz herhangi bir dili veya daha fazlasını kullanıyor olabilirsiniz; ama İngilizce grameri, Türkçe'de kullanmaya kalkarsanız ya da Fransızca'da ki aksanları kullanmazsanız, kelimeleriniz gerçek anlamlarını yitirirler. Ne yazık ki Türkçemiz, yanlış kullanımlar sonucu giderek bozulmaktadır. Dilimizi ve değerlerimizi korumak için topluma hitap eden herkesin, Türkçeyi doğru kullanmaya özen göstermesi gerekmektedir.

2. Kitle iletişim araçlarında, Türkçe

Dünya üzerinde en çok konuşulan diller sıralamasında, beşinci basamakta yer alan Türkçe dil grubu, Avrupa'dan Asya'ya kadar uzanıyor. Böyle büyük bir coğrafyaya hitap eden dil grubunda yer almak, insanı onurlandırıyor. Peki, biz bu onuru ne kadar koruyabiliyoruz? İki haftada bir, yeryüzünden bir dil eksildiğini düşünürsek başarısız olduğumuz söylenemez; ama başarılı olduğumuzda söylenemez.

Bir çok vatandaşımız için Türkçe'nin önemi tartışılmaz ama uygulamada bir çoğumuzun da yanlış yaptığı bir gerçektir. Güzel Türkçemizi kullanırken neden yanlış yaparız? Ana dilimizi bile doğru düzgün kullanamıyorken, yabancı bir dili öğrenmek ne kadar doğru olur? Seneler süren ilk ve orta öğrenim hayatımız bize yeterli bilgiyi vermemiş midir? Ya milyonları peşinden sürükleyen kitle iletişim araçları, yardımcı olabiliyor mu? Keşke bu sorulara olumlu cevaplar verebilseydik. Ne yazık ki öğrenim hayatımızda eksik kalan yanlarımızı, kitle iletişim araçlarında tamamlayamıyoruz; çünkü kitle iletişim araçlarında çalışanlar da bizden daha fazlasını bilmiyor. Milyonlarca izleyicisine ve okuyucusuna yön veren basın, bilinçli veya bilinçsizce yaptıkları yanlışlar toplum tarafından doğruymuş gibi algılanmaktadır. Türkçe'mizi korumak ve doğru kullanmak için hepimize görev düştüğü gerçektir. Bu görevi en çok üstlenecek olanlar da topluma hitap edenlerdir. Tabi ki insanız

hata yapabiliriz ama hatalarımızdan ders almak gerekir. Konumuzun alt başlıklarında, kitle iletişim araçlarında yapılan Türkçe kullanım hatalarından ders almak için örnekler verilecektir.

2.1 Haberlerin Dili

Siyah-beyaz ve tek kanalın olduğu TRT'nin, sıkıcı, resmi ve soğuk haberlerinden sonra, özel kanalların anahaberleri bir şov havasında veriliyor. Henüz siz ekranda izlediklerinizi tanımlamaya çalışırken görüntü ve ses bombardımanı sizi etkisi altına alacaktır. Oysa sese ve görüntüye verilen önemin yarısını Türkçe için göstersek daha sağlıklı iletişim sağlanacaktır.

Son günlerde çok sık duyduğumuz haberlerden bir kaç örnek; "Yer yer üç metreyi bulan kar yağışına rağmen..." Kar yağışı mı üç metreyi bulmuş? "Yağış" sözcüğü fazla. Ölçülebilen yağış değil, karın kendisidir. Doğrusu: "Yer yer üç metreyi bulan kara rağmen..."²

Başka bir "kar"lı Örnekte, "Doğu illerimiz metrelerce boyu aşan kar yağışıyla birlikte olurlar." deniyor. Kar yağışıyla birlikte olmak mı? Aslında anlatılmak istenen Doğulular kara alışıktır.³

TRT'yi ne kadar tek düze bilsak da haberlerde kullanılan sade ve akıcı Türkçe, pek çoğumuza örnek olur. Özel televizyonlar açıldığından beri TRT spikerleri Örnek gösterilmiştir. Ne yazık ki TRT'den özel kanallara transfer olan televizyon ustaları

² Feyza Hepçilingirler; **Türkçe "off"** İstanbul: 1997, s.23

³ A.g.e. s.23

yanlışları düzeltereklerine yanlış kullanımlara Örnek olmuşlardır. İşte ünlü televizyoncularımızın bazılarında inciler:

Reha Muhtar: "Reklam aramız var efendim, şimdi onu izleyelim." diyor ya "reklam arası"nı değil, reklamları izlememizi istiyor aslında.⁴

Sadettin Teksoy; Mısır'da heyecana kapılınca dili, aslına dönüyor: "Aha aha Keop's lahti!"⁵ Büyük bir izleyici kitlesine hitap eden bir televizyoncunun, izleyicilerine daha güzel bir Türkçeyle aktarması gerekir.

2.2. Gazetelerin Dili

Televizyonculuğun, gazetecilikten daha zor olduğunu kabul etmek gerekir. Canlı yayında haber aktaran televizyon muhabiri, çeşitli sebeplerle Türkçe kullanım hatası yapabilir ama gazete muhabiri için zaman daha geniştir.⁶ Buna rağmen yapılan Türkçe kullanım hataları, daha çok gözümüze batmaktadır. Yazılı basınınımızın değerli temsilcilerinden Türkçe kullanım hataları bulmak hiç de zor değil ama bu örnekleri tek tek sıralamak için kitap yazmak gerekir. Türkçe için en büyük tehlike ise yabancı kelimelerin dilimizde daha çok yer almasıdır. Dilde yabancılaşmanın yanı sıra, en çok yapılan hataları başlıklar halinde sıralarsak: İlk sırayı noktalama hataları alıyor. Eklerin bağlaç, bağlaçların ek olarak yazılması da en çok yapılan hatalar arasında. Sonra, tamlama hataları, kısaltmalar ve yabancı sözcüklerin yanlış kullanımı sibi bir dizi örnek verilebilir:

⁴ Hepçilingirler; a.g.e, s.23

⁵ Hepçilingirler; a.g.e, s.23

⁶ Yasemin İnceoğlu; **Medya ve Toplum**, İstanbul: 1998, s.73

Viyanalı çiftçiler, yerel giysilerle(,) ürettikleri şaraplarla kafaları çekiyorlar.⁷ (Cumhuriyet Gazetesi, 18 Aralık 1992) Parantez içindeki virgül kullanılmadığı için cümlenin anlamı değişmiştir.

Gerek redaksiyon başarıyı, gerekse estetik özellikleri... (Tempo Dergisi, 10 Aralık 1997, s. 41) Burada da virgül gereksiz kullanılmıştır.⁸ Usta gazetecilerimizden bir kaç Örnek vermek konunun önemini daha da vurgulayacaktır.

Son zamanlarda yeniden moda olan eski sözcük kullanma merakı, **M. Ali Birand'ı** hataya sürüklemiştir. "*Kimler yoktur ki o yılar hocanın rahle-i tedrisatından geçen?*" **M.Ali Birand, Mümtaz Soysal** için söylüyor bunu. "Tedrisat" çoğul bir sözcük, eskiden "eğitim - öğretim" anlamında kullanılırdı. Doğru sözcük "tedrisat" değil, "tedris" olmalı, tamlama da "rahle-i tedris" biçiminde kurulmalıydı.⁹

Güneri Civaoglu, Erbakan yönetime gelmeden önce , yönetimin nasıl olacağını merak etmiş; soruyor: "En basit, en yalın anlatımıyla haremlik — selamlık olacak mı?" Bu da çok yapılan ve çok fazla vurgulanan bir yanlış. "Selamlık" tamam; ama "haremlik" olmaz, "harem". Buna çok benzeyen bir yanlışlık da "madden ve manen" biçimindeki kullanım. "Manen" tamam; ama "madden" değil "maddeten".¹⁰

⁷ İnceoğlu; a.g.e., s.79

⁸ İnceoğlu; a.g.e., s.79

⁹ Hepçilingirler; a.g.e, s.29

¹⁰ Hepçilingirler; a.g.e, s.29

2.3 TV Programlarının Dili

Televizyon programlarının, Türkçe kullanım yanlışlarına daha sık rastlanır. Çünkü, televizyonlarda zamana karşı bir yarış vardır. Televizyon programlarında ise hatalar baştan başlıyor. "Balık baştan kokar" derler. Televizyon kanallarının adlarından başlayarak. (Show, İnter Star, Flash vs.) program adlarına kadar (Top Secret, Pop Star, Top On. First Class. Magazin Forever vs.) her şey İngilizceleşti. İngilizce sözcük kullanmak "in", herkesin anladığı; ama havası olmayan, bildiğimiz Türkçeyi kullanmak "out" oldu."

Televizyon programlarının Türkçeyi bozma çabaları isimleriyle sınırlı kalsa iyi, program içeriklerinin Türkçe kullanımları daha da içler acısı. **Cem Özer**'den İngilizce - Türkçe karışımı bir dil. "Türkiye'de talkamayan insanlara talk show yaptırıldığı sürece ben talkabilen insanları..." diye devam ediyor.¹²

Genellikle bayan'izleyicilerin hedef alındığı sabah programlarında da durum pek iç açıcı değil. Konukların bulunduğu, telefon bağlantılarıyla izleyenlerin de programa katıldıkları, havadan sudan konuşulan bir söyleşi programının, cici sunucusu, hoş görünmek adına yaptığı Türkçe yanlışlıklar, ne kadar hoş değil mi ? Cici sunucu, tam makyaj, yerini almış. Giysilerine, görünümüne gösterilebilecek Özen gösterilmiş. Programa hoş bir giriş yapıyor. "Sizler bize hoş geldiniz, bizler size hoş bulduk." Kibar ve hoş sunucumuz konuşmasına hoşluk katıyor; "Demin-cek". "özellikle-n", "sizlerle-n" diyecektir.¹³

¹¹ Hepçilingirler; a.g.e, s.46

¹² Hepçiüngirler; a.g.e, s.46

¹³ Hepçilingirler; a.g.e, s.77

2.4 Radyoların Dili

Televizyon örneğinde olduğu gibi TRT dönemi, sıkıcı, soğuk ve sıradan ama hiç olmazsa seviyeli bir radyoculuk vardı. TRT spikerleri mesleklerinin haklarını veriyorlar. Tonlamasına varıncaya kadar, kusursuz bir Türkçe kullanılıyor. Özel radyoların ise televizyonlardan pek farkı yok. Amerikan ağzıyla program sunan radyoculardan, bir kaç örnek:

"Günaaaaaaaaaa aydın Türkiye" diye başlayan bir radyo programı, sabahın 07.00'sinde Amerikalı gibi kelimeleri yuvarlayıp, uzatan bir radyocu, insana ne verebilir? Bozuk bir Türkçe ve sinir hastalığı verebilir.

"Aloou eveat... Okey istediğin parça geliyoo" ağzıyla konuşan bir radyo programcısı, Türkçeyi ne kadar baltaladığının farkında mıdır? Peki ya onu dinleyerek yetişen çocukların Türkçeleri ne kadar Türkçe olacaktır? Ne yazık ki bu sorulara olumlu cevaplar veremediğimiz için güzel Türkçemiz böyle bozulmaktadır.

2.5 İnternet Dili

Kitle iletişim araçları arasında, Türkçenin en çok zarar gördüğü yer, internet ortamıdır. Kontrolün henüz tam sağlanmadığı internette, Türkçe her türlü saldırıya açıktır. Basında yapılan noktalama ve dilbilgisi hatalarını burada da görmek mümkün. Asıl tehdit, teknolojiyle Türkçemize giren yabancı kelimeler. Ayrıca gençliğin kullandığı mesajlaşma Türkçesi, başka bir dil gibidir. Teknolojiyi yakından takip etmeyen, belirli bir yaş grubunun üstündekilere. "chat yapıyorum" dersiniz, "aferin aferin yapın evladım, daha çok çalışın." derler. "İnternette sörf yaptım." Dediğiniz zaman da, anlamsızca bakacaklardır. Gençliğin kullandığı "ebat dili" anlaşılır gibi değil. X ve Z iki kişi "chat" yapıyor:

X - slm (selam veya merhaba demek İstiyor)

Z - slm

X - asl (İngilizce, yaşını ve cinsiyetini sormanın kısa yolu)

Z - u (Yine İngilizce, "you" sen diyerek kısaca sorması)

Parantez içindeki açıklamaları kaldırsak, kaç kişi anlar bu yazışmayı ?

3. Sonuç

Gelişen teknolojiyle birlikte, küreselleşmenin hız kazandığı bir gerçek. İletişim ve karşılıklı etkileşimde kaçınılmaz bir sonuç ama etkileşim, sadece bilim, teknoloji ve medeniyet adına olursa güzel. Kültürel değerlerinizi ve temel taşı dilinizi, kaybetmeye başladığınız anda bir çok değerlerinizi kaybetmeye başlamışsınızdır. Artık savaşlar, topla, tüfekte cephelerde değil, gelişmişlik gibi gösterilen her türlü kültürel bozulmalarla yapılıyor. İzlediğiniz televizyon, dinlediğiniz radyo, okuduğunuz gazete ve yazıştığınız internet, hepsi birer savaş cephesidir. Kaleniz "dil"i kaybederseniz, savaşı da kaybedersiniz. Gelecek nesillere, kendi değerlerini ve kültürünü korumuş, gelişmiş bir ülke bırakmak için Türkçemizi doğru kullanmayı öğrenmemiz gerekir.

KAYNAKÇA

TÜRKOĞLU, Nurçay; **Kitle İletişimi ve Kültür**, Naos Yayınları, İstanbul 2003.

HEPÇİLİNGİRLER, Feyza; **Türkçe "OfT**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1997.

İNCEOĞLU, Yasemin; **Medya ve Toplum**. Der Yayınları, İstanbul 1998.